

УДК 811.161.2+378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.3>**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ****PECULIARITIES OF TEACHING THE DISCIPLINE «UKRAINIAN FOR SPECIFIC
PURPOSES» IN A BLENDED LEARNING ENVIRONMENT****Січкач С.А.,***orcid.org/0000-0001-6262-2831**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри прикладної лінгвістики та журналістики**Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини***Денисюк І.А.,***orcid.org/0000-0001-8641-3444**старший викладач кафедри прикладної лінгвістики та журналістики**Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Останні три роки – роки викликів для освіти в Україні. Пандемія коронавірусу, а тепер повномасштабна війна, суттєво обмежили можливість здобувачів вищої освіти фізично відвідувати заклади вищої освіти і тим самим підштовхнули освітян до пошуку нових форм та форматів навчання. Більшість закладів перейшли повністю на дистанційне навчання, але виникають певні труднощі при проведенні практичних занять в такому режимі. Саме тому все більшої популярності набирає змішане навчання. Це – методика, за якою студенти засвоюють частину матеріалу онлайн і якоюсь мірою самостійно керують своїм часом, а частину – офлайн, в закладі вищої освіти. Водночас, це пов'язані між собою компоненти робочої навчальної програми. Саме тому у статті проаналізовано наукові підходи та концепції щодо впровадження змішаної системи навчання в заклади вищої освіти України. Обґрунтовано, що змішане навчання – це поєднання безпосередньої (проведення занять в аудиторії) та опосередкованої (проведення занять онлайн) форм взаємодії викладача та здобувачів вищої освіти. Визначено переваги змішаного навчання як для закладів вищої освіти, так і для самих студентів. Акцентовано увагу на сучасних моделях змішаного навчання та обрано найпопулярніші, серед яких: ротаційна модель, гнучка модель, самостійне змішування, віртуальне середовище. Зазначено, що для викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» доцільно використовувати ротаційну модель «За станціями», ротаційну модель «За лабораторіями» та модель «Віртуальне середовище». Ротаційна модель «За станціями» – це модель змішаного навчання, яка передбачає чергування форматів онлайн та офлайн впродовж очного навчання. Ротаційна модель «За лабораторіями», яку використовують викладачі дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» під час проведення практичних занять. Модель «Віртуальне середовище», яка передбачає студентами розподіл часу між відвідуванням традиційних занять і дистанційним навчанням.

Ключові слова: змішане навчання, українська мова за професійним спрямуванням, заклад вищої освіти, традиційне навчання, онлайн-навчання.

The last three years have been challenging for education in Ukraine. The coronavirus pandemic, and now the full-scale war, have significantly limited the ability of students to physically attend higher education institutions and thus pushed

educators to look for new forms and formats of education. Most institutions have switched to distance learning, but there are some difficulties in conducting practical classes in this mode. That is why blended learning is gaining popularity. This is a methodology where students learn part of the material online and manage their time independently to some extent, and part of it offline, in a higher education institution. At the same time, these are logically interconnected components of a working curriculum. That is why the article analyzes the scientific approaches and concepts to the introduction of a blended learning system in higher education institutions of Ukraine. It is substantiated that blended learning is a combination of direct (classroom) and indirect (online) forms of interaction between a teacher and higher education students. The benefits of blended learning for both higher education institutions and students are identified. Attention is focused on modern models of blended learning and the most popular ones are selected, including: rotational model, flexible model, self-mixing, virtual environment. It is noted that it is advisable to use the rotational model "By Stations", the rotational model "By Laboratories" and the model "Virtual Environment" for teaching the discipline "Ukrainian for Specific Purposes". The rotational model "By Stations" is a blended learning model that involves alternating online and offline formats during full-time study. The rotational model "By Laboratories" is used by teachers of the discipline "Ukrainian for Specific Purposes" during practical classes. The virtual environment model, which allows students to divide their time between attending traditional classes and distance learning.

Key words: blended learning, Ukrainian language for professional purposes, higher education institution, traditional learning, online learning.

Постановка проблеми. Впровадження змішаного навчання в закладах вищої освіти почалося ще у 2020 році у зв'язку з посиленням протиепідемічних заходів. З новою силою це питання постало у минулому році, коли на території нашої держави розпочалася повномасштабна війна. Саме з цих причин викладачі дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» активно впроваджують цей формат навчання в освітнє середовище. Дуже активними темпами відбувається зміна інформаційно-комунікаційного середовища, вдосконалюються старі та з'являються нові методи активного навчання, урізноманітнюються інтерактивні технології, формуються та розвиваються проєктні і дистанційні технології. Але у той же час починають виникати певні недоліки під час впровадження перерахованих технологій. По-перше, це обмежене спілкування в реальному часі, а по-друге – це те, що студентам потрібно виконувати практичні завдання, які вимагають безпосередньої присутності викладача. Подолати ці недоліки допоможе змішана форма навчання. Під час змішаного навчання викладачами проводяться лекційні заняття онлайн, а практичні заняття традиційно в аудиторіях.

Здійснивши аналіз наукових підходів щодо зазначеної проблематики, нами виявлено певні суперечності: потребою у впровадженні змішаної форми навчання під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» та недостатньою розробленістю і дослідженням цієї проблематики; традиційними підходами до підготовки студентів за сучасними вимогами, які зумовлені пошуком та впровадженням новітніх інноваційних методів навчання майбутніх фахівців. Вважаємо, що ці суперечки можна подолати з допомогою обґрунтування теоретичних підходів щодо впровадження змішаного навчання та визначення

головних особливостей викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах змішаного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика змішаного навчання є досить новою у дослідженнях сучасних науковців, проте вже є деякі напрацювання. Про впровадження змішаного навчання в своїх роботах писали: В. Бацуровська, В. Кухаренко, Н. Осипова, Н. Рашевська, О. Спірін.

За кордоном науковці: Т. Вандерарка досліджував переваги змішаного навчання для викладачів, а Ф. Бікертон займався дослідженням готовності викладачів до впровадження змішаного навчання. Й. Бауер, М. Ледзинський досліджували особливості психолого-педагогічної готовності учасників навчального процесу до впровадження та використання засобів змішаного навчання.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні головних особливостей викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах змішаного навчання. Досягнення поставленої мети буде реалізоване з допомогою наступних завдань: з'ясування дефініції поняття «змішане навчання»; визначення найбільш оптимальних моделей для навчання з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу. Поняття «змішане навчання» з'явилося в українській системі вищої освіти зовсім нещодавно та прийшло до нас з американської педагогіки. Набуло широкого загалу в методиці навчання після публікації книги К. Бонка і Ч. Грема «Довідник змішаного навчання», в якому вони запропонували вживати термін «гібридне» та «змішане» як взаємозамінні. З початку появи цієї книги і дотепер точаться гострі дискусії щодо точного визначення поняття «змішане навчання» між вітчизняними та закордонними науковцями [1, с. 261].

Ч. Грем [2] у своїх наукових працях описав, які форми навчання поєднуються у змішаному навчанні:

– Поєднання методик навчання. Змішане навчання розглядається як навчальна програма, для забезпечення якої використовується декілька засобів подачі матеріалу з метою оптимізації результатів навчання і витрат на реалізацію програми [3].

– Поєднання навчальних методів.

– Поєднання традиційного навчання в аудиторії та онлайн-навчання.

Б. Колінс, вважає, що змішане навчання – це «гібрид традиційного очного та онлайн-навчання, коли навчання відбувається як в аудиторії так і за її межами, а онлайн-складник становиться природним розширенням традиційного навчання» [4].

К. Бонк і Ч. Грем констатують, що змішане навчання – це поєднання традиційного навчання за участю викладача (в аудиторії) із самостійним онлайн-навчанням [2].

З точки зору Ю. Триуса змішане навчання є педагогічним експериментом, який у «чистому» вигляді неможливо організувати. Причиною цього, на його думку, є неможливість створити однакові незмінні умови з одним і тим же матеріалом і в такому вигляді повторити експеримент декілька разів [5, с. 57].

Ми повністю поділяємо думку науковиці В. Кухаренко, який вважає, що освітнє середовище закладів вищої освіти є цілеспрямованим та спеціалізованим простором навчального середовища, підсистемою єдиного інформаційного простору системи освіти. Засоби і технології освітнього середовища формуються освітніми закладами й підпорядковані цілям навчання й виховання певного контингенту тих, хто навчається з урахуванням наявних обмежень навчального закладу щодо ресурсного забезпечення [6, с. 118].

Нам імпонує думка Г. Ткачук, що змішане навчання – це цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок та способів пізнавальної діяльності студента на основі поєднання технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання [7, с. 246].

Отже, здійснивши аналіз наукових підходів та досліджень з теми змішаного навчання, ми дійшли висновку, що змішане навчання – це поєднання безпосередньої (проведення занять в аудиторії) та опосередкованої (проведення занять онлайн) форм взаємодії викладача та здобувачів вищої освіти.

Головною відмінністю змішаного навчання від дистанційного навчання, на нашу думку є те,

що змішане навчання передбачає очно-дистанційну взаємодію здобувачів освіти з викладачами. Під час змішаного навчання педагогам потрібно планувати викладання дисциплін в аудиторіях та на дистанційних платформах задля ефективного забезпечення потреб студентів, адже під час самостійного опрацювання матеріалу студенти самі визначають ту кількість часу, яка їм потрібна для його опрацювання. Саме тому, ми вважаємо, за доцільне під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у дистанційному форматі проводити лекційні заняття на яких в більшості подається теоретичний матеріал.

Під час впровадження змішаного навчання відбувається трансформація освітнього процесу та зміна педагогічних підходів. Увага починає акцентуватися на особистості здобувача, тобто впроваджується студентоцентрирована модель освіти.

В ході дослідження наукових праць нами були виявлені переваги змішаного навчання як для закладів вищої освіти, так і для самих студентів. Розглянемо їх більш детально.

До переваг для ЗВО, ми віднесли:

- зменшення витрат на підготовку студентів;
 - збільшення доступності для отримання вищої освіти;
 - розвиток м'яких навичок (Soft skills) у викладачів;
 - можливість оцінки запланованих вмінь.
- Перевагами для студентів є:
- автономність здобувачів вищої освіти;
 - доступність до навчальних матеріалів у будь-який час та будь-де;
 - підвищений інтерес, до навчання через використання інноваційних методів;
 - розвиток м'яких навичок (Soft skills).

Серед сучасних моделей змішаного навчання найпопулярнішими, на наш погляд, є:

- Ротаційна модель.
- Гнучка модель.
- Самостійне змішування.
- Віртуальне середовище.

Існує декілька різновидів ротаційної моделі: ротація «За станціями», ротація «За лабораторіями», «Індивідуальна» ротація і «Перевернутий клас».

Для викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» доцільно використовувати ротаційну модель «За станціями», ротаційну модель «За лабораторіями» та модель «Віртуальне середовище».

Розглянемо їх більш конкретно та обґрунтуємо доцільність їх використання.

Ротаційна модель «За станціями» – це модель змішаного навчання, яка передбачає чергування форматів онлайн та офлайн впродовж очного навчання. Зазвичай плануються «станції» індивідуальної роботи, роботи в малих групах, а також епізоди фронтальної роботи. Найчастіше в режимі онлайн індивідуальна робота, хоча цифровій трансформації можуть підлягати й інші етапи заняття. Головною перевагою ротацій станцій є можливість урізноманітнити хід заняття, забезпечити можливість індивідуалізації навчання (адже педагог може приділяти більше уваги окремим здобувачам освіти, які потребують допомоги). Учасники освітнього процесу набувають навичок роботи з цифровими середовищами, що допомагає підвищити їх цифрову компетентність та готовність до можливого дистанційного навчання [8, с. 16].

Також дуже актуальною у використанні є модель ротації «За лабораторіями», яку використовують викладачі дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» під час проведення практичних занять. Використання цієї ротації передбачає, що очні заняття можна зосередити на початку вивчення дисципліни. Цей час доцільно відвести на відпрацювання процедур дистанційного навчання, правил взаємодії та комунікації. Після кількох очних занять здобувачі освіти переходять в режим онлайн. Можна передбачити періодичні консультації, а також альтернативні можливості опрацювання матеріалу для здобувачів освіти, які не мають стабільного доступу до мережі Інтернет чи цифрового середовища. Проведення лекцій краще планувати у режимі онлайн, а практичні заняття в звичайному режимі в аудиторіях. Ще в очному режимі краще планувати підсумковий залік або екзамен для більш добросовісного оцінювання [8, с. 16–17].

І третя модель, яку також активно використовують викладачі дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» це модель «Віртуальне середовище». Ця модель передбачає, що студенти ділять свій час між відвідуванням традиційних занять і дистанційним навчанням, тобто здобувачі відвідують заклад вищої освіти не постійно [8, с. 22].

Головними особливостями викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», на нашу думку, є:

1. Ретельне планування, підготовка і зміна ставлення до навчального процесу.

2. Змішане навчання переключає увагу із присутності в спільному аудиторному освітньому просторі на присутність у спільному віртуальному освітньому просторі.

3. Доступ викладачів та студентів до технічних засобів навчання та методичних матеріалів для підготовки та опрацювання, при цьому вони можуть знаходитися будь-де, не обов'язково у закладі вищої освіти.

Також до особливостей ми віднесли ціннісні засади на яких будується змішане навчання:

– відповідальність – усі учасники освітнього виховного процесу несуть відповідальність за досягнення результату;

– взаємна довіра і повага, які передбачають відсутність жорсткого контролю за діяльністю викладачів та студентів;

– добросовісність – при відсутньому жорсткому контролю здобувачі вищої освіти повинні самостійно виконувати завдання, а не списувати; цієї політики повинні дотримуватися і викладачі.

Висновки. Дослідивши особливості викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах змішаного навчання, ми дійшли висновку, що змішане навчання – це поєднання безпосередньої (проведення занять в аудиторії) та опосередкованої (проведення занять онлайн) форм взаємодії викладача зі здобувачами вищої освіти. Обґрунтовано, що викладачі дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» використовують три моделі змішаного навчання, а саме: ротаційну модель «За станціями», ротаційну модель «За лабораторіями» та модель «Віртуальне середовище». Проте впровадження змішаної форм навчання, ще потребує вдосконалення та чималих зусиль від викладачів та керівництва закладів вищої освіти України.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробленні методики навчання студентів дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» на основі моделі змішаного навчання, виділивши найбільш сучасні засоби інформаційно-комунікаційних технологій та онлайн платформи які спрямовані на реалізацію змішаного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пучков І. Використання змішаного навчання при підготовці вчителів початкових класів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2017. № 1(13). С. 260–264.
2. Bonk J., Graham G. *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs.* 2006. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing. 32 p. URL:http://curtbonk.com/graham_intro.pdf (дата звернення: 10.03.2023).
3. Singh H., Reed C. *A White Paper: Achieving Success with Blended Learning.* 2001. URL: <https://maken.wikiwijs.nl/userfiles/f7d0e4f0bd4661998> (дата звернення: 13.03.2023).
4. Collis B., Moonen J. *Flexible Learning in a Digital World: Experiences and Expectations.* 2001. London: Kogan Page Limited. 231 p.
5. Триус Ю. В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Черкаси, 2005. 649 с.
6. Кухаренко В. М. Розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту.* 2012. № 2. С. 117–121.
7. Ткачук Г. Інтеграція онлайн-засобів змішаного навчання при вивченні інформатики. *Педагогічні науки.* Вип. 81. Т. 1. 2018. С. 244–248.
8. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. Київ: 2021. 92 с.